

**Diagnoza
ubóstwa energetycznego
dla Gminy Szczutowo**

Szczutowo, lipiec 2024

Definicja ubóstwa energetycznego zdefiniowana została w Art. 5gb ustawy Prawo energetyczne i oznacza sytuację, w której gospodarstwo domowe prowadzone przez jedną osobę lub przez kilka osób wspólnie w samodzielny lokalu mieszkalnym lub w budynku mieszkalnym jednorodzinnym, w którym nie jest wykonywana działalność gospodarcza, nie może zapewnić sobie wystarczającego poziomu ciepła, chłodu i energii elektrycznej do zasilania urządzeń i do oświetlenia, w przypadku gdy gospodarstwo domowe łącznie spełnia następujące warunki:

- 1) osiąga niskie dochody;
- 2) ponosi wysokie wydatki na cele energetyczne;
- 3) zamieszkuje w lokalu lub budynku o niskiej efektywności energetycznej.

Ubóstwo energetyczne to zjawisko dotyczące osób, których rachunki za energię stanowią wysoki odsetek wydatków, wpływając na ich zdolność do zaspokajania innych potrzeb. Może również wystąpić, gdy konsumenci są zmuszeni do ograniczenia zużycia energii w swoich gospodarstwach domowych, a w konsekwencji wpływa to na ich zdrowie fizyczne i psychiczne oraz samopoczucie. Ponadto do zaognienia zjawiska przyczyniają się niskie dochody gospodarstw domowych, nieefektywne energetycznie budynki mieszkalne i urządzenia oraz błędy budowlane (powodujące wilgoć i pleśń), niejednokrotnie prowadząc do zaległości w płatnościach rachunków za energię. Szacuje się, że od 35 do 100 milionów Europejczyków w różnym stopniu doświadcza ubóstwa energetycznego. Ten narastający problem w państwach członkowskich UE wzrósł przez szereg obostrzeń związanych z COVID19 i wzrost cen energii w ostatnim czasie.

Zgodnie z opracowaniem *Cztery oblicza ubóstwa energetycznego. Polskie gospodarstwa domowe w czasie kryzysu 2021-2023*, Lipiński, K., Juszczyk, A. (2023), Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.

można wyróżnić cztery wymiary polskiego ubóstwa energetycznego, Są to:

- ▶ ubóstwo opałowe (dochodowe),
- ▶ ubóstwo strukturalne,
- ▶ ubóstwo komunalne,
- ▶ ubóstwo ukryte

Ubóstwo opałowe (dochodowe) jest spowodowane znacznym (powyżej 10, 15 lub 25 proc.) udziałem wydatków energetycznych w dochodzie do dyspozycji gospodarstwa domowego. Ten rodzaj ubóstwa energetycznego jest związany w największym stopniu z globalnymi wahaniami cen nośników energii oraz zmianami wielkości i struktury portfela gospodarstw domowych. Istotną rolę odgrywa sezonowość zużycia energii, w tym związana z ekstremalnie niskimi temperaturami w okresie zimowym lub falami upałów w okresie letnim. W związku ze znaczną zależnością od czynników zewnętrznych jest bardziej miarą wpływu sytuacji na rynku energii elektrycznej i paliw na strukturę wydatków klasy średniej i niższej – co wcale nie umniejsza jego znaczenia politycznego i społecznego. W 2022 r. w zależności od przyjętego progu w ubóstwie dochodowym żyło 16-30 proc. gospodarstw domowych w Polsce.

Wskaźnik strukturalnego ubóstwa energetycznego pozwala porównać wielkość obciążeń związanych z wydatkami energetycznymi do sytuacji ekonomicznej w której znajduje się gospodarstwo domowe w wobec innych gospodarstw domowych w tym okresie. Względny charakter tego ubóstwa energetycznego sprawia, że jego wartość w znacznie mniejszym stopniu zmienia się w zależności od wahań cen energii i zależy przede wszystkim od pozycji ekonomicznej osoby badanej. Strukturalne ubóstwo energetyczne dotyka szczególnie często względnie ubogie gospodarstwa domowe, które wskazują, że są w złej sytuacji

gospodarczej. W Polsce ten rodzaj ubóstwa ponad dwa razy częściej dotyka gospodarstwa, w których głównym źródłem dochodu jest emerytura oraz gospodarstwa jednoosobowe.

Ubóstwo komunalne oznaczana niemożliwość zaspokojenia własnych potrzeb energetycznych: dostatecznego ogrzania lub schłodzenia domostwa lub utrzymania go w stanie umożliwiającym życie w sanitarnie akceptowalnych warunkach – bez zawilgoceń, zagrzybień lub pleśni. Dotyka ono gospodarstwa domowe żyjące w złych warunkach techniczno-sanitarnych, o niesprawnej instalacji grzewczej i słabej izolacji budynku, korzystających z pieców na paliwa stałe, takie jak węgiel czy biomasa.

Ukryte ubóstwo energetyczne to niedostateczne i szkodliwe dla zdrowia zaspokajanie przez gospodarstwo domowe własnych potrzeb energetycznych, które zazwyczaj wymyka się pozostałym wymiarom ubóstwa energetycznego, ponieważ często nie jest obecne w deklaracjach osób go doświadczających. Oznacza ono przede wszystkim skrajnie niskie wydatki energetyczne (poniżej połowy mediany), wysoką zależność od paliw stałych (węgiel, drewna i biomasy) oraz bardzo wysoki (powyżej 25 proc.) udział wydatków energetycznych w dochodach. Ukryte ubóstwo energetyczne 2-krotnie częściej występuje w domach jednorodzinnych, na terenach wiejskich

Z badania zleconego przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej wynika, że od 7,1 do 38,1 proc. mieszkańców Mazowsza jest dotkniętych ubóstwem energetycznym. Liczba ta waha się w zależności od przyjętej definicji tego zjawiska. Ubóstwo energetyczne to sytuacja, w której ktoś nie jest w stanie zapewnić odpowiedniego, akceptowalnego poziomu komfortu termicznego w swoim miejscu zamieszkania. Ten rodzaj ubóstwa ma też miejsce wtedy, gdy dostęp do takich usług i produktów energetycznych jak np. ciepła woda, ogrzewanie, chłodzenie, oświetlenie i energia do zasilania urządzeń jest poważnie ograniczony ze względu na dochody lub stan techniczny zamieszkiwanych pomieszczeń. Aż 7,1 proc. badanych nie jest w stanie zaspokoić podstawowych potrzeb energetycznych. Za to 38,1 proc. spełnia te potrzeby, ale musi je realizować w sposób bardzo oszczędny – przeznaczając więcej niż 10 proc. budżetu domowego na wydatki związane z energią i ogrzewaniem. Ciepło pochodzące z sieci ciepłowniczej to przywilej ok. 40 proc., a odsetek wykorzystujących odnawialne źródła energii nie przekracza 7 proc. To jedne z wielu obserwacji wynikających z diagnozy ubóstwa energetycznego w województwie mazowieckim. Ubóstwo energetyczne staje się realnym problemem tysięcy mieszkańców. Wiele gospodarstw nie może zapewnić sobie wystarczającego poziomu ciepła i energii elektrycznej do zasilania urządzeń i do oświetlenia

Dane o sytuacji demograficznej i społecznej

Według stanu na 30 czerwca 2023 roku, liczba ludności gminy Szczutowo wyniosła 4211 osób, z czego 50% stanowiły kobiety, a 50% mężczyźni. Liczba ludności gminy stanowi 8,66 % ludności powiatu, 0,19 % ludności województwa. Struktura ludności gminy Szczutowo przedstawiała się następująco: osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 18,95 %, osoby w wieku produkcyjnym 61,60 %, a w wieku poprodukcyjnym 19,45%. Według stanu na 31 grudnia 2023 stopa bezrobocia w gminie wyniosła 5,98 %. Stopa bezrobocia dla powiatu wynosi 11,0 % dla województwa wynosi 4,1%. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Szczutowo wynosiła 155, w tym 56,78 % stanowiły kobiety, 43,22 % mężczyźni. Udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogólnej liczby ludności wyniósł 3,68 %. W zasobach infrastruktury społecznej gminy znajdują się 2 punkty przedszkolne dysponujące 50 miejscami oraz 5 oddziałów przedszkolnych przy szkołach, dysponujące 100 miejscami. Poniżej prezentujemy w formie graficznej i tabelarycznej szczegółowe dane dotyczące demografii (liczbę ludności w podziale na płeć i grupy wiekowe), rynku pracy (liczbę osób bezrobotnych, liczbę bezrobotnych długotrwale, liczbę osób bezrobotnych z prawem do zasiłku, wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej).

Liczba mieszkańców wg grup wiekowych i płci		
Grupa wiekowa	mężczyzna	kobieta
0-3	79	66
4-6	84	71
7-8	265	261
Wiek produkcyjny	1.299	1037
60-64		134
65-74	210	207
75-79	32	74
80+	57	145

Liczba osób bezrobotnych, liczba długotrwale bezrobotnych oraz liczba osób bezrobotnych z prawem do zasiłku (poziom powiatu)

Status	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Bezrobotni ogółem	2 007	898	1 109
Bezrobotni z prawem do zasiłku	304	147	157
Długotrwale bezrobotni	1 177	486	691

Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej. Wskaźnik obliczany jako stosunek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia do liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy ogółem.

Rok	Wskaźnik
2019	47%
2020	47%
2021	58%
2022	47%
2023	35%

Liczba gospodarstw domowych

Na podstawie danych z systemu gospodarki odpadami komunalnymi w odniesieniu do budynków jednorodzinnych złożono ok. 1180 deklaracji – zatem można przyjąć, że tyle jest gospodarstw domowych w budynkach jednorodzinnych.

Dane z inwentaryzacji źródeł ciepła

Wg inwentaryzacji źródeł ciepła dla Gminy Szczutowo prowadzonej przez Urząd Gminy w Szczutowie na koniec 2023 r. jest następujący stan :

Rodzaj źródła		Liczba [szt.]
kotły na paliwa stałe	liczba kotłów spełniających wymogi ekoprojektu lub wymogi klasy 5	154
	liczba kotłów klasy 4 i 3	323
	liczba kotłów bezklasowych	323
kotły opalane peluletem	Suma wszystkich	35
kotły gazowe	Suma wszystkich	51

kotły olejowe	Suma wszystkich	26
ogrzewanie elektryczne	Suma wszystkich	13
pompa ciepła	Suma wszystkich	47
kolektory słoneczne	Suma wszystkich	4
piec	liczba źródeł ciepła spełniających wymogi ekoprojektu	1
	liczba źródeł ciepła niespełniających wymogów ekoprojektu	10
piecokuchnia	liczba źródeł ciepła spełniających wymogi ekoprojektu	3
	liczba źródeł ciepła niespełniających wymogów ekoprojektu	79
kominek	liczba źródeł ciepła spełniających wymogi ekoprojektu	14
	liczba źródeł ciepła niespełniających wymogów ekoprojektu	1
piec kaflowy	liczba źródeł ciepła spełniających wymogi ekoprojektu	0
	liczba źródeł ciepła niespełniających wymogów ekoprojektu	19
piec wolnostojący	liczba źródeł ciepła spełniających wymogi ekoprojektu	8
	liczba źródeł ciepła niespełniających wymogów ekoprojektu	22

Dane o korzystających z pomocy i wsparcia

Pomoc i wsparcie w gminie Szczutowo z pomocy społecznej w 2023 roku uzyskało 848 osób, co stanowiło 20% wszystkich mieszkańców gminy. W roku oceny, w stosunku do 2022 roku, łączna liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia zmniejszyła się o 484 osób. Natomiast liczba rodzin, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o 73 osób. W przypadku długotrwale korzystających z pomocy społecznej ich liczba osiągnęła poziom 86 osób, co oznaczało wzrost w stosunku do roku 2022 o 5 osób. W gminie Szczutowo najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną, wskazanymi przez ośrodki pomocy społecznej w 2023 roku było kolejno: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, potrzebę ochrony macierzyństwa oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Poniżej prezentujemy w formie graficznej i tabelarycznej szczegółowe dane dotyczące: liczby rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w podziale na wiek i płeć, wskaźnika deprivacji lokalnej, liczby długotrwale korzystających z pomocy społecznej w podziale na płeć i grupy wiekowe, liczby osób i rodzin korzystających ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, liczby osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, liczby rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego, wskaźnika pracy socjalnej, liczby rodzin korzystających z interwencji kryzysowej, wskaźnika kontraktu socjalnego w podziale na typy, wskaźnika projektów socjalnych.

Liczba osób korzystających ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji

Liczba świadczeniobiorców							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gmina	356	289	227	210	218	237	165
Powiat (średnia)	420	382	335	292	270	248	228
Województwo (średnia)	539	499	465	434	386	366	356

Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2017	345	848
2018	281	800
2019	456	1 102
2020	384	884
2021	454	1 137
2022	586	1 332
2023	358	848

Oszacowanie skali ubóstwa energetycznego w Gminie Szczutowo:

Aby określić liczbę dotkniętych ubóstwem energetycznym w Gminie Szczutowo wzięto pod uwagę czynniki społeczno-ekonomiczne (źródło utrzymania, wiek i struktura gospodarstwa domowego).

Przyjmuje się, że ubóstwem energetycznym dotknięte są osoby o najniższych dochodach i są to gospodarstwa domowe emerytów oraz beneficjentów pomocy społecznej. Ilość ich określa się na 1.707 osób co stanowi 40,6 % populacji gminy.

Ostateczna diagnoza ubóstwa energetycznego w tych gospodarstwach domowych będzie wymagała dalszego badania, uwzględniającego dodatkowe czynniki, takie jak źródła ciepła, koszty energii, poziom dochodów mieszkańców i dostępność programów wsparcia. Warto również zwrócić uwagę na możliwość podejmowania działań mających na celu poprawę warunków życia i zapobiegania ubóstwu energetycznemu w tych budynkach.

W związku z powyższym istnieje potrzeba podjęcia działań w celu poprawy sytuacji gospodarstw potencjalnie ubogich energetycznie. Możliwe środki obejmują zwiększenie dostępu do efektywności energetycznej, edukację w zakresie oszczędzania energii, dotacje na poprawę izolacji cieplnej budynków i zachęty do korzystania z energii odnawialnej oraz dalsze wsparcie finansowe dla najbardziej potrzebujących gospodarstw. Konieczne jest monitorowanie i ocena skuteczności podjętych działań w celu walki z ubóstwem energetycznym, aby upewnić się, że sytuacja się poprawia, a liczba gospodarstw pobierających zasiłki zmniejsza się.

Opracowała: Danuta Leśniewska-Nowicka